

Σύνδεση της Πολιτιστικής Διαδρομής με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης 2030

4.7: Διασφάλιση γνώσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω [...] αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη.

8.9: Προώθηση βιώσιμου τουρισμού που [...] προάγει τοπικούς πολιτισμούς και προϊόντα.

11.4: Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Γενικός Συντονισμός:

Δρ Αναστασία Λαζαρίδου, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
Γιώργος Καλαμαντής, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκής Ένωσης

Γενική επίβλεψη και επιμέλεια:

Δρ Ανδρομάχη Κατσελάκη, αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας
Μαριάνθη Αναστασιάδου, Προϊσταμένη Τμήματος Διεθνών Σχέσεων

Μετάφραση κειμένων:

Νικήτας Γεωργιόπουλος, αρχαιολόγος Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας
Ευγενία Σαραντίδη, Τμήμα Διεθνών Σχέσεων

Διοικητική υποστήριξη:

Ευγενία Σαραντίδη, Τμήμα Διεθνών Σχέσεων

Καλλιτεχνική επιμέλεια:

Σπήλιος Πίστας, γραφίστας Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Ηλεκτρονική επεξεργασία:

Ειρήνη Χαραλαμπίδη, γραφίστρια Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

ISBN: 978-960-386-434-9

© 2019 Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Φωτογραφίες: Αντίστοιχοι Δήμοι

Απαγορεύεται η οποιαδήποτε μερική ή ολική ανατύπωση χωρίς την άδεια του εκδότη.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκής Ένωσης
Τμήμα Διεθνών Σχέσεων

Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Η Ελλάδα στην Ένωση Σημαντικών Κοιμητηρίων της Ευρώπης

Η χώρα μας εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Διαδρομή Κοιμητηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης μέσω του Δήμου Αθηναίων με το Α' Κοιμητήριο Αθηνών, ενώ το 2014 εντάχθηκε στην Ένωση Σημαντικών Κοιμητηρίων της Ευρώπης, φορέα διαχείρισης της Διαδρομής, το Κοιμητήριο Σκιάθου. Μετέπειτα ένας σημαντικός αριθμός ελληνικών κοιμητηρίων, μεγάλης ιστορικής και καλλιτεχνικής αξίας, είτε έχουν ενταχθεί στην Ένωση είτε βρίσκονται σε πορεία ένταξης. Τα τελευταία χρόνια έχουν ενταχθεί οι Δήμοι: Κηφισιάς (Δημοτικό Κοιμητήριο), Κεφαλονιάς (Κοιμητήριο Αργοστολίου), Τρίπολης (Κοιμητήριο Ι. Ν. Μεταμορφώσεως Σωτήρος), Σύρου (Κοιμητήριο Ερμούπολης), Βόλου (Κοιμητήριο Ταξιαρχών) και Νότιας Κυνουρίας (Κοιμητήριο Αγίων Πάντων). Θετική ανταπόκριση υπάρχει από τους Δήμους: Θεσσαλονίκης (Κοιμητήριο

ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΑ ΕΝΤΑΓΜΕΝΑ

- Αθήνα, Α' Κοιμητήριο Αθηνών
- Βόλος, Κοιμητήριο Ταξιαρχών
- Κεφαλονιά, Κοιμητήριο Αργοστολίου
- Κηφισιά, Δημοτικό Κοιμητήριο
- Νότια Κυνουρία, Κοιμητήριο Αγίων Πάντων
- Σκιάθος, Δημοτικό Κοιμητήριο
- Σύρος, Κοιμητήριο Ερμούπολης
- Τρίπολη, Κοιμητήριο Ι. Ν. Μεταμορφώσεως Σωτήρος

ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΑ ΥΠΟ ΕΝΤΑΞΗ

- Άνδρος, Δημοτικό Κοιμητήριο Χώρας
- Θεσσαλονίκη, Κοιμητήριο Ευαγγελιστρίας
- Ιωάννινα, Κοιμητήριο Αγίου Νικολάου Κοπάνων
- Λέσβος, Κοιμητήριο Αγίου Παντελεήμονα Μυτιλήνης
- Ναύπλιο, Δημοτικό Κοιμητήριο
- Πειραιάς, Κοιμητήριο Αναστάσεως
- Σύμη, Δημοτικό Κοιμητήριο
- Τήνος, Κοιμητήριο Πύργου
- Χαλκίδα, Κοιμητήριο Αγίου Ιωάννη
- Χανιά, Δημοτικό Κοιμητήριο
- Χίος, Δημοτικό Κοιμητήριο

Αθήνα, Αρχαίο Νεκροταφείο Κεραμεικού

© Κοινωφελές Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση

Ευαγγελιστρίας), Ιωαννιτών (Κοιμητήριο Αγίου Νικολάου Κοπάνων), Χαλκιδέων (Κοιμητήριο Αγίου Ιωάννη), Ναυπλιέων (Δημοτικό Κοιμητήριο), Λέσβου (Κοιμητήριο Αγίου Παντελεήμονα Μυτιλήνης), Πειραιά (Κοιμητήριο Αναστάσεως), Τήνου (Κοιμητήριο Πύργου), Χίου (Δημοτικό Κοιμητήριο), Άνδρου (Δημοτικό Κοιμητήριο Χώρας), Χανίων (Δημοτικό Κοιμητήριο) και Σύμης (Δημοτικό Κοιμητήριο).

Θεόδωρος Τζούμας

Δήμαρχος Σκιάθου

Μέλος Διοικούσας Επιτροπής της ASCE

Ανακαλύπτοντας την Ευρωπαϊκή Διαδρομή Κοιμητηρίων

του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην Ελλάδα

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού και η Ευρωπαϊκή Διαδρομή Κοιμητηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού στηρίζει συστηματικά το Πρόγραμμα των Πολιτιστικών Διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης, το οποίο αναδεικνύει σημαντικά κεφάλαια της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς και αναφέρεται στην ανάπτυξη συνεργειών στους τομείς του πολιτιστικού τουρισμού και της βιώσιμης ανάπτυξης. Στόχος μας είναι να ενισχύσουμε την παρούσα μας στο Πρόγραμμα, καθώς οι βασικές του αρχές προάγουν τις θεμελιώδεις αξίες του ευρωπαϊκού πολιτισμού, όπως είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα, η δημοκρατία και ο διαπολιτισμικός διάλογος. Η Ευρωπαϊκή Διαδρομή Κοιμητηρίων, με φορέα διαχείρισης την Ένωση Σημαντικών Κοιμητηρίων της Ευρώπης, λειτουργεί ως κοινωνός αυτής της κληρονομιάς, γεφυρώνοντας

το παρελθόν με το παρόν. Αναδεικνύει τον πατροπαράδοτο σεβασμό στις απερχόμενες γενεές, συντηρώντας την κοινωνική μνήμη. Οι Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, σε συνεργασία με την ακαδημαϊκή κοινότητα, την τοπική αυτοδιοίκηση και την κοινωνία των πολιτών, δραστηριοποιούνται σε παράλληλα και πολλαπλά επίπεδα, ώστε να προβάλλουν τη διαχρονική αξία της ελληνικής μνημειακής ταφικής τέχνης σε συσχετισμό με την ευρωπαϊκή κοιμητηριακή παράδοση.

Δρ Λίνα Μενδώνη
Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού

Χίος,
Δημοτικό Κοιμητήριο

Σύρος,
Κοιμητήριο Ερμούπολης

Ναύπλιο,
Δημοτικό Κοιμητήριο

Ιωάννινα, Κοιμητήριο
Αγίου Νικολάου Κοπάνων

Σκιάθος,
Δημοτικό Κοιμητήριο

Πειραιάς,
Κοιμητήριο Αναστάσεως

Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης: η Ευρωπαϊκή Διαδρομή Κοιμητηρίων στην Ελλάδα

Το Πρόγραμμα Πολιτιστικών Διαδρομών θεσπίστηκε πριν από 30 χρόνια από το Συμβούλιο της Ευρώπης, τον μεγαλύτερο ευρωπαϊκό οργανισμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο οποίος αριθμεί 47 κράτη-μέλη. Το Πρόγραμμα λειτουργεί ως εργαλείο οικοδόμησης διακρατικών συνεργασιών, διατήρησης της συλλογικής μνήμης, καθώς και προώθησης των δημοκρατικών αξιών, των πολιτιστικών ανταλλαγών και του διαλόγου. Η Ευρωπαϊκή Διαδρομή Κοιμητηρίων έχει δημιουργήσει ένα ευρωπαϊκό δίκτυο αριστείας το οποίο αποτελεί αξιοσημείωτο παράδειγμα των αξιών που προσβείνει το Πρόγραμμα. Η παρούσα έκδοση, την οποία σχεδίασε και επιμελήθηκε το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού της Ελλάδας, αναδεικνύει τον θεμελιώδη πολιτιστικό ρόλο των κοιμητηρίων ως έκφρασης της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα από τα έργα και τα γλυπτά που κοσμούν τους χώρους αυτούς, αλλά και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα από μια εις βάθος κατανόηση των παραδόσεων και της συλλογικής μνήμης. Το φυλλάδιο αυτό προσκαλεί τους αναγνώστες να εκτιμήσουν την πολιτιστική αξία των ελληνικών όσο και ευρωπαϊκών κοιμητηρίων ανά τους αιώνες, με στόχο την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης σχετικά με την πολυπολιτισμική τους διάσταση.

Δρ Stefano Dominioni
Εκτελεστικός Γραμματέας της Διευρυμένης Μερικής Συμφωνίας Πολιτιστικών Διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης
Διευθυντής του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Πολιτιστικών Διαδρομών

Κεφαλονιά,
Κοιμητήριο Αργοστολίου

Νότια Κυνουρία,
Κοιμητήριο Αγίων Πάντων

Κηφισιά,
Δημοτικό Κοιμητήριο

Αθήνα, Α' Κοιμητήριο Αθηνών

Η ανάδειξη της σημασίας των ευρωπαϊκών κοιμητηρίων αποτελεί το πιο σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της διαφύλαξης και κατανόησης των διαφορετικών εκφάνσεων του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Οι επιτύμβιες στήλες των παλαιότερων ελληνικών κοιμητηρίων αποκαλύπτουν τις ιστορίες και τα σύμβολα που καθόρισαν τη ζωή στην Ευρώπη του σήμερα. Η ανάδειξη των σημαντικών κοιμητηρίων της Ελλάδας έχει, συνεπώς, ιδιαίτερη βαρύτητα και παράλληλα συντελεί στην εκπλήρωση της αποστολής της ASCE: τη διαφύλαξη και προβολή των ευρωπαϊκών κοιμητηρίων ως θεμελιώδους συστατικού στοιχείου της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης. Εκφράζουμε τη βεβαιότητά μας ότι τα επόμενα χρόνια θα έχουμε τη χαρά να καλωσορίσουμε ακόμη περισσότερα μέλη από την Ελλάδα στην Ένωσή μας.

Lidija Pliberšek, M.Sc.
Πρόεδρος της Ένωσης Σημαντικών Κοιμητηρίων της Ευρώπης (ASCE)

Η αξία των Σημαντικών Κοιμητηρίων της Ευρώπης

Η Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκής Ένωσης ΥΠΠΟΑ αποτελεί σημείο επαφής για το Πρόγραμμα Πολιτιστικών Διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το εν λόγω Πρόγραμμα ξεκίνησε το 1987 και έχει ως στόχο την προώθηση, διατήρηση, αξιοποίηση και μεταβίβαση στις επόμενες γενιές της κοινής ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς. Η Ευρωπαϊκή Διαδρομή Κοιμητηρίων πιστοποιήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2010 και φορέας διαχείρισής της είναι η Ένωση Σημαντικών Κοιμητηρίων της Ευρώπης (ASCE). Τα κοιμητήρια αποτελούν μέρος της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς μας, έναν καθρέφτη του πολιτισμού, της ιστορίας και των ανθρώπων μιας περιοχής μέσα στο χώρο και στο χρόνο. Παράλληλα, είναι σημεία πολυπολιτισμικού και πολυθρησκευτικού ενδιαφέροντος. Σε αυτούς τους χώρους εκφράζεται η τέχνη, η δημιουργικότητα, η διαφορετικότητα και η κοινωνική ταυτότητα. Τα οφέλη από την ένταξη στην Ένωση Σημαντικών Κοιμητηρίων της Ευρώπης (ASCE), στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Διαδρομής Κοιμητηρίων, είναι πολλαπλά, καθώς οι φορείς έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν συνεργείες και δράσεις με αντίστοιχους φορείς από όλη την Ευρώπη. Μια διαδικασία, που ενισχύει και ταυτόχρονα αναπτύσσει τον πολιτιστικό τουρισμό, ο οποίος είναι ιδιαίτερα σημαντικός για τη χώρα μας, δεδομένης της πολιτιστικής παρακαταθήκης της Ελλάδας.

Μαριάνθη Αναστασιάδου
Προϊσταμένη Τμήματος Διεθνών Σχέσεων
Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Ανδρος,
Δημοτικό Κοιμητήριο Χώρας

Βόλος,
Κοιμητήριο Ταξιαρχών

Τρίπολη,
Κοιμητήριο Μεταμόρφωσης

Εκπαιδευτικές δραστηριότητες για την Ευρωπαϊκή Διαδρομή Κοιμητηρίων

Η Ευρωπαϊκή Διαδρομή Κοιμητηρίων καλλιεργεί την εδραίωση της κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας και συνάμα την ανάδειξη των ποικίλων πολιτιστικών της εκφάνσεων.

Πράγματι, τα κοιμητήρια, χώροι συλλογικής μνήμης με έντονο συναισθηματικό φορτίο, αποτελούν διαχρονικά πολύτιμα και συνάμα πολυεπίπεδα τεκμήρια υλικού αλλά και άυλου πολιτισμού. Οκτώ κοιμητήρια, κηρυγμένα ως ιστορικοί τόποι, εκπροσωπούν την Ελλάδα στη διαδρομή. Το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας της Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του ΥΠΠΟΑ, σχεδιάζει για το σύνολο της ελληνικής διαδρομής εκπαιδευτικό υλικό και δραστηριότητες που απευθύνονται στο ευρύ κοινό. Μέσα από τη δράση το κοινό θα έχει τη δυνατότητα να:

- κατανοήσει την πολιτιστική αξία των κοιμητηρίων
- ενισχύσει τους δεσμούς του με την τοπική ιστορία, την πολιτιστική ταυτότητα και παράδοση
- εξοικειωθεί με τις τέχνες και την καλλιτεχνική παραγωγή των νεώτερων χρόνων
- ευαισθητοποιηθεί σε θέματα προστασίας της νεώτερης πολιτιστικής κληρονομιάς
- αντιληφθεί τη σχέση των κοιμητηρίων με το φυσικό, αστικό ή περιβάλλον τους
- καλλιεργήσει το σεβασμό και την κατανόηση διαφορετικών πολιτισμών και θρησκειών
- προωθήσει τη δικτύωση
- προάγει τέλος την τουριστική ανάπτυξη.

Δρ Ανδρομάχη Κατσελάκη
Προϊσταμένη Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας
Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού